

Mustafa Suphi (1883-1921)

Mustafa Suphi (1883-1921)

Yaşadıkları ve yaptıklarından daha çok öldürülüş şekli ile tanınan, Osmanlı Devleti'nin son dönemi ile Millî Mücadele'nin ilk yıllarında adından sıkça bahsettiren bir aydındır. 1883 yılında Osmanlı idari teşkilatlanmasına göre Trabzon vilayetine bağlı Giresun kazasında doğmuştur. Babasının memuriyeti dolayısıyla ilk öğrenimini Kudüs ve Şam'da, lise öğrenimini Erzurum'da tamamlamıştır. Daha sonra girdiği İstanbul Hukuk Okulunu 1905'de bitirmiş ve Paris'te Siyasal Bilgiler Okulunda Ekonomi bölümüne kaydolmuştur. Bu yıllarda yenilikçi fikirlere ve İttihat ve Terakki hareketine ilgi göstermiştir. İttihatçı hükûmetinin yayın organı olarak kabul edilen *Tanin* gazetesinin muhabiri olarak çalışmıştır. 1908 yılında, İkinci Meşrutiyet'in ilanı sonrasında İstanbul'a dönmüş ve dönemin önemli gazeteleri olan *Tanin*, *Servet-i Fünun* ve *Hak*'ta yazılar yazmıştır. Ayrıca o yılların önemli okullarından Yüksek Ticaret Okulu (Ticaret Mekteb-i Alisi), Yüksek Öğretmen Okulu (Dar-ül Muallimin-i Aliye) ve bugünkü Galatasaray Lisesinde (Mekteb-i Sultani) hukuk ve iktisat dersleri vermiştir. İttihat ve Terakki Partisi ile ilgisini 1911 yılına kadar sürdürmüştür. Aynı yıl bu partinin genel kongresine Anadolu delegesi olarak katılmış ve kongrede parti yöneticileri ile anlaşmazlığa düşmüştür. Bir yıl sonra partiden ayrılmış ve parti yönetimine muhalefete başlamıştır. Mustafa Suphi, diğer parti muhalifleri gibi, iktidarda olan parti yönetimince, Mahmut Şevket Paşa'nın öldürülmesi sonrasında, İstanbul'dan uzaklaştırılmış ve 1913 yılında Sinop'a sürgüne gönderilmiştir. Bir müddet Sinop'ta sürgün hayatı yaşayan Mustafa Suphi, 1914'te, kendisi gibi sürgün olan bir grup arkadaşı ile birlikte Sinop'tan bir tekne ile Kırım'a kaçmıştır. Çarlık Rusya'sında bir süre siyasi mülteci olarak yaşamış, ancak 1. Dünya Savaşı'nın başlaması ve Osmanlı Devleti'nin de savaşa girmesi üzerine Rusya elindeki bütün Osmanlı vatandaşlarını esir saydığından Mustafa Suphi için de Rusya'da üç yıl kadar sürecek esaret hayatı başlamıştır. Esareti sırasında çeşitli yerlere sürgüne gönderilen Mustafa Suphi buralarda Çarlık Rusya'sına karşı mücadele veren, Lenin'in fikirlerini benimseyen ihtilalcilerle tanışmış ve onların görüşlerinden etkilenmiştir. 1914 ve 1915 yılları bu etkilenmenin yoğun olarak yaşandığı yıllardır. Mustafa Suphi, 1917 yılında Rusya'da gerçekleşecek Ekim İhtilali'ne kadar bulunduğu yerlerde Bolşevik fikirlerin önde gelen savunucularından biri olmuş ve savaş sırasında Ruslar tarafından esir alınan ve esir kampları ile hapisanelere gönderilen Türk askerleri arasında bu fikirlerin yayılması için çalışmalar yürütmüştür. 1917 yılı Ekim ayında Rusya'da gerçekleşen ihtilal sonrası serbest kalan Mustafa Suphi Moskova'ya gelmiş ve burada Halk Komiseri olan Josef Stalin'in yardımcılarında Sultan Galiyev'in sekreterliği görevini üstlenmiştir. Bu dönemde ağırlıklı olarak Kırım ve Ukrayna'daki Türk asıllılar ve esir Türk askerleri arasında ideolojik faaliyetler yürütmüştür. Tatar-Başkurt ve bazı Türk esirleriyle birlikte Kızıl Ordu içinde örgütlenmiş ve

Rusya'daki iç savaşa katılmıştır. Bu arada *Yeni Dünya* gazetesini çıkarmıştır. Moskova'da, 25 Temmuz 1918'de, I. Türk Sosyalistleri Kongresi'nin ve Kasım 1918'de I. Müslüman Komünistler Kongresi'nin toplanmasına önyak olmuştur. Bakü'ye gelerek 10 Eylül 1920'de yine farklı grupları birleştirerek Türkiye Komünist Partisi'ni kurmalarına yardım etmiştir. TKP I. Kongresi'nde, sosyalistlerin birliğini sağlamaya yönelik etkin girişimlerde bulunmuştur. Komünist Enternasyonal'in 2. kongresine katılan 2 Türk delegeden birisi Mustafa Suphi olmuştur. TKP'nin çalışmalarının ağırlığını Anadolu'ya kaydırmayı kararlaştırması üzerine bu partinin Türkiye'deki etkinliklerini ve örgütlenmesini düzenlemek üzere 28 Aralık 1920'de Mustafa Suphi Bakü'den Anadolu'ya, Kars'a geçmiştir. Ayrıca Ankara'ya giderek, Mustafa Kemal Paşa ile görüşmeyi de amaçlamaktadır. Mustafa Kemal Paşa emperyalistlerle mücadele ediyordu. Elbette emperyalizmle mücadele edenlere de bir sempati duyuyordu. "Milletçe bizi mahvetmek isteyen emperyalizme ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı savaşmayı uygun gören bir doktrini izleyen insanlarız" diyen Mustafa Kemal Paşa, Sovyetlerde kurulan TKP'nin Türkiye'de faaliyet göstermesini de istememiştir. TBMM kürsüsünden bu düşüncelerini de açıkça ifade etmiştir: "...Efendiler, ...Meclisiniz ve Hükûmetiniz müstakil bir devlet olarak Rusya Bolşevik Cumhuriyeti denilen devletle münasebat-ı siyasiyesinde hiçbir vakit komünistlik ve Bolşeviklik esasatını dahi telaffuz etmemiştir... İşte bu serseriler bir iş yapmak hülyasına kapılarak zahiren memleketimize ve milletimize nafi olmak için Türkiye Komünist Fırkası diye bir fırka teşkil etmişlerdir ve bu fırkayı teşkil edenlerin başında da Mustafa Suphi ve emsali bulunmaktadır. Bunlar doğrudan doğruya bir hissi vatan perverane ile ve hissi hakiki millî ile değil, benim kanaatimce belki kendilerine para veren, kendilerini himaye eden ve bunlara ehemmiyet atfeden Moskova'daki prensip sahiplerine yaranmak için bir takım teşebbüsat-ı serseriyanede bulunmuşlardır. Bunların yaptıkları Rus bolşevizmini muhtelif kanatlardan memleket dâhiline sokmak olmuştur. Bu suretle memleketimize hariçten komünizm cereyanı sokulmaya başlanmıştır..." Mustafa Kemal Paşa'nın bu tavrı kararlı bir tavidir. Mustafa Suphi ve arkadaşlarının faaliyetlerini ülke için zararlı gören bir tek Mustafa Kemal Paşa da değildir. Mesela olayları yakından takip eden Erzurum'daki 15. Kolordu komutanı Kazım Karabekir Paşa da aynı kanaattedir. Üstelik Karabekir Paşa'nın bu olumsuz tavrı doğuda yaşayan halka da yansımıştır. Nitekim Mustafa Suphi ve arkadaşlarının Kars ve Erzurum'a gelişleri halkın protestoları arasında gerçekleşmiştir. Erzurum halkı onları şehre sokmamış ve kısa sürede Trabzon'a geçmek durumunda kalmışlardır. Anadolu'ya geliş niyetleri Trabzon'dan gemi ile Samsun'a, oradan da Ankara'ya geçmek ve Mustafa Kemal Paşa ile görüşmektir. Ama halkın protestoları yüzünden Trabzon'dan Batum'a ve oradan da Bakü'ye dönmeye karar vermişlerdir. Trabzon'da da olaylı protestolar devam edince bir iskeleden bindirildikleri bir taka ile Batum'a doğru denize açılmışlardır. Ancak Trabzon'un kabadayılarından kayıkçılar kâhıyası Yahya Kaptan ve adamları, halktaki protesto ve Bolşeviklik, komünistlik aleyhtarı olarak ortaya çıkan heyecan ve galeyanın da etkisi ile Mustafa Suphi ve arkadaşlarının bindiği takaya yetişmiş ve 28-29 Ocak 1921'de onları öldürerek denize atmıştır. Mustafa Suphi ve arkadaşlarının öldürülmesi olayı, Millî Mücadele'nin en çok polemik konusu yapılan olaylarından biridir. Olaya ideolojik yaklaşanlar bu olayın arkasında Kazım Karabekir Paşa'nın, Atatürk'ün koruması Topal Osman'ın, hatta bizzat Mustafa Kemal Paşa'nın olduğunu söyleyecek kadar ileri gitmişlerdir. Ancak bu konuda ortaya konan hiçbir belge yoktur. Söylenenler hep yakıştırmadır. Bunların da tarihi bir değeri olamaz. Kâhya Yahya Kaptan, öldürme olayları ortaya çıktıktan sonra tutuklanmış, adalet önünde yargılanmış ve delil yetersizliğinden beraat etmiştir. Ancak Mustafa Suphi ve arkadaşlarının bu şekilde öldürülmeleri Türk siyasi hayatında kötü hatırlanan olumsuz olaylardan biri olarak kalmıştır.

Cemalettin TAŞKIRAN

KAYNAKÇA

ASLAN, Yavuz, **Türkiye Komünist Fırkası'nın Kuruluşu ve Mustafa Suphi**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2007.

CİLASUN, Emrah, **Mustafa Suphi'yle Yoldaşlarını Kim öldürdü?**, Agora Kitaplığı, İstanbul-Ocak 2008,

ERDEM, Hamit, **Mustafa Suphi - Bir Yaşam Bir Ölüm**, Sel Yayıncılık, İstanbul-Şubat 2005.

FEYİZOĞLU, Turan, **Mustafa Suphi -Türk Ocağından Türkiye Komünist Partisine**, Ed. Fethiye Ödünç, Ozan Yayıncılık, İstanbul-Mayıs 2007.

Mustafa Suphi İlk Yazılar, 1. Cilt 1908- 1910, Derleyen ve Türkçeleştiren Dilek A. Kanat, Amaç Yayıncılık, 1989.

Mustafa Suphi ve Yoldaşları, Çev. Burhan Tuğsavul, Tüstav Yayınları, 2004.

TBMM Gizli Celse Zabıtları, 4 Cilt, T. İş Bank. Yay. İstanbul 1999. Oturum: 22.1.1921.

23/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mustafa-suphi-1883-1921/?pdf=3451> adresinden erişilmiştir